

הגאונים תקנו שעבוד גם על נכסים מטלטלין, (לפי שעכשו עיקר סמיכת דעתו של אדם עליהם), וגם הם משועבדים למזון הבנות.

אלא שכתבו הפוסקים, (רי"ף, רא"ש, רמב"ן, ריטב"א, טור אה"ע קיב; שו"ת מהרי"ל רו — השמטה משו"ת החדשות), שבנכסים מועטים והם מטלטלין, כיון שכל זכות הבנות באה רק מתקנת הגאונים, דין הוא שישתוו עם הבנים, ולא האלימו את כחן, אלא ניזונים הבנים והבנות בשוה. ויש מי שחלק על כך. (רמב"ן בדעת רב האי גאון. וע"ש ברא"ש ובמהרי"ל. וע"ע בהפלאה — אה"ע קיב, טו; שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סוס"י צב).

'מלא עשרה כדי שמן יש לי בבורך' — הש"ך (פח, לו) כתב (עפ"י גרסתנו, שהיא העיקר לדעתו. ע' בראשונים כאן וברש"ש), שרק כשאמר 'בבורך' אין הקנקנים כלולים בתביעתו. אך אם אמר 'בידך' או 'אצלך' תביעתו גם על הקנקנים. וזה שלא כדברי הרבה ראשונים. ובחזו"א (ח"מ יא, מ) תמה על דבריו, שהרי 'מלוא' ו'מידת' — שמות נרדפים הם. והוכיח זאת מן התורה ומן הנביאים, וכן מלשון חכמים. ואילו אמר 'מידת עשרה כדי שמן', ודאי מידה הוא טוען ולא כדים, וכדמשמע מרש"י. ומה שנקטו 'בבורך' — רהיטת הלשון הוא, שלעולם דבריו מתפרשים כאילו אמר 'בבורך'. עוד כתב, שמחלוקת חכמים ואדמו"ר היא אפילו כשאחר כך טוען גם על הקנקנים, שלדעת חכמים הרי זה כ'קדמה הודאה לתביעה' ופטור משבועה.

*

'זפורע את חובו' — ... לא מיבעיא לרבנו תם דמחייב פורע חובו של חברו, ומוקי ההיא ד'אין בין המודר' בכתובת אשה דמצי למימר וכו', אלא אפילו לריב"א דאית ליה אפילו כל פורע חובו של חברו פטור, והכי מסקנת הר"י, וכן פסק מהר"ם, הגי מילי בבעל חוב ישראל, כדמפרש טעמא בירושלמי (נדרים ב, ד ועוד) אפילו אית ליה משכון, ואפילו בבעל-חוב דוחק — משום 'דמפייס הוינא ליה' (=מפייס הייתי לו, והיה מוחל לי על חובו), וכמה אוהבים יש שמבקשים עבורו ואפילו פורעים עבורו, אבל בעל-חוב גוי, שהדבר ידוע שאינו מתפייס בפטומי מילי אלא ברצוי כסף כתוא מכמר, וגם אוהבים אין רגילים לפרוע...'. (שו"ת מהרי"ל עה)

דף קט

'כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון — הלכה כמותו...' ב' דברים שאמר חנן הלכה כיוצא בו...'. — זה שנקטו כאן את הסיכום להלכה, ולא לאחר כל שבעת דברי אדמון — מפני שמכאן ואילך מניוות הלכות שעליהן לא אמר רבן גמליאל 'רואה אני'. ועד כאן הלכה כחנן ואדמון. (פשוט)

(ע"ב) 'אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאשתעוויי דינא בהדייהו' — ענינה של טענה זו פירש הנמוקי-יוסף, כיון שלקח השדה מאנשים שהלה הפסיד זכותו אצלם מחמת הספק, הרי כל זכויות שהיו להם נמכרו לזה שלקח מהם, גם אותן זכויות שהיו להם מפני הספק, וכאילו החזיר להם השטרות ועומדים הם במקומו לדון. ובנתיבות המשפט (קמח) הרבה לתמוה על סברא זו: ... דכי משום שאין יודע לברר איזה שדה הוא שלו יאכל הלה את שאינו שלו וחד, דהא אין אדם מוכר דבר שאינו שלו ובחזקת מרא קמא עומד, ולא יחלוק בזה כי אם המתעקש ואוהב עול. ואם כן בחד דאתי מכח ד' מהי תיתי יהיה יכול לומר קניתי

זכות האחד וכיון שמהאחד אינך יכול להוציאו גם ממני לא תוציא, והלא הא דאין יכול להוציא מהא' הוא רק מטעם שאין יודע לברר, וכיון שהוא יודע האמת מהיכי תיתי לא יחזיר...'. ולכן פירש שמדובר שגוף הדרך שייכת לבעל השדה שמסביב, אלא שמוטל עליו חוב ליתן לאמצעי אפשרות גישה לשדהו, ואין זה אלא חוב בעלמא ולא קנין בגוף הקרקע, וכיון שאין יכול לתבוע מכל אחד מהמוכרים לממש זכות זו, שהרי אין לו כל הוכחה מי הוא זה שחייב לו, הרי בטל מהמוכרים שעבוד הגוף וממילא בטל שעבוד נכסים, הלכך גם הלוקח לא נתחייב באותו חוב. ואמנם באופן שנאבד לו מגוף הקרקע שלו, ודאי יכול לתבוע מהקונה ב'מה נפשך'. (ובספר שערי ישר (ה, י) נטה מדבריו ופירש כל הסוגיא באופן אחר, ע"ש באריכות רבה. וע"ע באבי עזרי — מלוה יט, ח).

דף קי

'ש'לש ארצות לנשואין, יהודה ועבר הירדן והגליל. אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך...'. — מבואר במשנה שעבר הירדן דינו כארץ ישראל לענין העלייה לארץ, שלכך אין מוציאין ממנו לגליל וליהודה. ולפי זה נראה שכמו כן מעלים משאר ארצות לעבר הירדן, כשם שהכל מעלים לארץ ישראל. וכן מבואר בתשב"ץ (ח"ג קצח). ומבואר עוד בדבריו (כדעת התוס' חגיגה ג), שעולי בבל כבשו מקומות בעבר הירדן, ולכך נתקדשו אותם מקומות בקדושת הארץ.

ואולם לדעת הראב"ד (שמיטה ד) עולי בבל לא כבשו כלל בעבר הירדן, ולדעתו יש לומר שלכך אין מוציאין מעבר הירדן ליהודה וגליל, שסובר כדברי הרמב"ן (פר' מסעי ודברים) שכיבוש והורשת א"י מצות עשה בפני עצמה היא, ואף עבר הירדן בכלל זה, כמבואר בגבולות האמורים בפרשת מסעי, הלכך אעפ"י שלא נתקדש עבר הירדן לענין מצוות התלויות בארץ, וגם בטלה קדושת הארץ ולא כבשוהו עולי בבל, אעפ"י כ' יש שם מצות כיבוש מהתורה, ולכך הכל מעלים לעבר הירדן ואין מעלים מעבר הירדן ליהודה וגליל.

אך מהשמטת הרמב"ם מצוה זו נראה שאינו סובר כהרמב"ן שמצות כיבוש הארץ וישובה מצוה בפני עצמה היא (וכמו שכתב הרב מגילת אסתר), ולדבריו, דין זה שהכל מעלים לארץ ישראל, על כרחנו אינו משום מצות ישובה אלא משום קדושת הארץ או קיום מצוותיה, ולפי זה צריך באור מדוע עבר הירדן דינו כארץ.

ויש להוכיח מכאן כדברי בעל כפתור ופרח (מח. הובא בברכי יוסף או"ח תפט) שהרמב"ם קורא 'עבר הירדן' גם לעבר המערבי של הירדן (כמוכח מדבריו בהל' שמיטה פ"ז). ולכך שנה התנא 'עבר הירדן' בין יהודה לגליל.

היוצא מזה, שלשיטת הרמב"ן ודעמיה, דין 'הכל מעלין' אמור גם בעבר הירדן מזרחה, אף במקום שלא כבשוהו עולי בבל, כי מ"מ בכלל מצות ישוב וכבוש הוא, עד הנהר הגדול נהר פרת, ואפילו בזמן הזה (כמבואר בדברי הרמב"ן בספר המצוות ובפירושו בסדר דברים). ולדעת התשב"ץ דין זה אמור בעבר הירדן רק במקומות שכבשוהו עולי בבל. ולהרמב"ם [ויתכן אף להראב"ד] אין דין זה אמור אלא במערב הירדן. (עפ"י שבט הלוי ח"ג רא)

(ע"ב) 'הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין' — על מצות ישוב ארץ ישראל וכיבושה בזמן הזה, כבר האריכו ראשונים ואחרונים — ראה בספרים המובאים והמצויינים באנצ. תלמודית ערך 'ארץ ישראל' — ישיבתה. (כרך ב עמ' רכג). וראה עוד בתשובתו הרחבה של הגר"ע יוסף שליט"א — נדפסה ב'תחומין' כרך י (וע"ש מאמרים נוספים בכרכים: ב ד ה ה, ובספרו 'מאור ישראל' — שבת מא).
ע"ע: אגרות משה (אה"ע ח"א סוף קב) (רוב הפוסקים סוברים שישוב א"י בזה"ז מצוה, אבל פשוט שאין זו בזה"ז מצוה